

UIT DE KERK- EN ARMIENREKENINGEN VAN LISSEVEGE

=====

1673 - 1738

door Germain Vandepitte.

Van de XVIIe eeuwse kerkrekeningen zijn er slechts twee bewaard gebleven. De volgende eeuw komt er wat beter voor, maar toch zijn er nog heel wat leemten (1). Het belangrijkste in die rekeningen vormen de uitgaven; en daaronder vinden we de vergoedingen van de kerkbedienaars.

D e P a s t o o r .

In 1673/74 ontving pastoor Pieter Maes 22 pond per jaar als ereloon, plus de volgende vergoedingen: voor het leveren van mis- en kommuniëwijn, 7 pond; voor het bewaren van het zilver van de kerk, 2 pond; voor het leveren van was, het prediken van de passie en het halen van het chrisma, 7 pd 16 sch 8 gr. Voor de jaren 1684/85 waren het ongeveer dezelfde sommen.

Op 23 september 1702 was er echter een verordening verschenen vanwege de Bisschop van Brugge, Mgr Willem Bassery, de reductie genoemd. Volgens deze reductie ontving de pastoor nu jaarlijks 22 pond 1 schell gr, als volgt ingedeeld: voor al de gewone jaargetijden, drie uitgezonderd wier fondaties niet gevonden werden, te weten 's zondags in de Kruisdagen, St-Annadag en St-Katelijnedag, met het lezen van zeven zielmissen per jaar, 4 pond; voor de wekelijkse mis de venerabili met oktaaf, 4 pd 5 sch; voor de wekelijkse mis de requiem, 3 pd 12 sch; voor de mis- en kommuniëwijn, 7 pond; voor het prediken van de passie Ons Heren, 1 pond; voor het halen van het chrisma 16 sch; jaarlijks verlopen van een rente de pastorij aangaande, 1 pd 8 schell.

In 1718 bedroeg deze som maar 18 pd 16 sch gr meer, bedrag dat in 1735 nog onveranderd werd uitbetaald. Dit verschil kwam voort uit de vermindering van de post wijn en het wegvallen van de vergoeding passiepreek. In het jaar 1720 echter wordt een post gevonden van 2 pond voor twee jaar passiepreek. Aan wie dit werd betaald is niet vermeld. Hoewel dit de enige gevonden vermelding is daaromtrent, mag men aannemen dat deze post ten laste van de parochie kwam (2).

Het is klaar dat de pastoor nog andere bronnen van inkomen had, o.a. de pastorele tienden waarover de pastoor wel persoonlijk boek zal gehouden hebben. Ook zien we dat de pastoor 2 lijnen 70 roeden land in gebruik had van de O.L. Vrouwekapel als redemptie, afkoop dus, voor het doen van de solemnele missen tijdens de oktaaf van O.L.Vrouwe-Visitatie; dit in akkoord met het bestuur van de kapelrie. Verder mocht hij 2 sch gr aanrekenen voor ieder af te leveren certificaat of uittreksel (geboorte, vormsel, huwelijk). Voor de jaargetijden waar van geen speciale fondaties waren, mocht hij één derde van de prijs der uitvaarten aanrekenen, mits het onderscheid van de drie, zes of negen lessen die de graad van de dienst bepaalden.

De geofferde kaarsen van de vrouwen die hun kerkgang deden mocht hij houden, alsook de spenden (3) die men offerde bij een begraafing of jaargetijde, zonder evenwel aanspraak te mogen maken op de kaarsen op het altaar of rondom de lijkbaar. Het was vormde immers één van de voornaamste onkostennota's van de kerkfabriek, en was als dusdanig een voorname bron van pastoors inkomen, waarover hij weigerlijk waakte. Het gebeurde dikwijls dat de kerkfabriek probeerde dit recht naar zich toe te halen. Verder was de pastoor op het platte land ook de notaris van de parochie voor het opmaken van huwelikscontracten enz (4).

Daartegenover moest de pastoor instaan voor het onderhoud van de pastorie, tenzij hij kon bewijzen dat het anderen ten laste kwam.

Het was de pastoor streng verboden enige vergoeding te vragen voor het toedienen van de Sakramenten, het bezoeken van de zieken en het solemnizeren van het Huwelijk. Noch direkt noch indirkt mocht hij iets vragen voor hem of voor de koster, maar hij moest zich tevreden stellen met dat, wat de goede lieden hem uit "jonste ende danckbaerheyt" wilden geven. Ook mochten de biechtvaders de stervenden of hun verwanten niet trachten te beïnvloeden bij het kiezen van een sepulture. Voor de teraardebestelling mocht de pastoor ook niets aanrekenen; en hetgeen hem gegeven werd uit jonste kwam de kerkfabriek toe.

De Kapelaan (5).

De kapelaansvergoeding bedroeg in 1673/74 de som van 200 gulden of 53pd 8 sch 4 gr per jaar. Daarbij kwam nog een toelage van de parochie die in 1697 14 pond bedroeg, voor het bezoeken van de zieken, het doen van de jaarlijkse pestmis en andere diensten. Volgens de rekeningen van de O.L.Vrouwekapel werd door de kapelaan de pacht ontvangen van "een huyseken staende op 22 Roen erve sijnde het Capelriehuys (reg 12687).

Als gevolg van de reductie van 1702 kwam dit bedrag op 11 pd 12 sch 4 gr,

berekend als volgt: voor al de jaargetijden, 2 pd 2 sch 4 gr; voor de wekelijkse mis op woensdag voor de familie Rey-aers, 3 pd 10 sch; jaarlijkse toelage voor de zondagse vroegmis, 6 pd. De parochie kwam nu tussen voor 22 pd 12 sch 4 gr, zodat de inkomsten van de kapelaan op peil bleven.

Voor zover ze te achterhalen waren uit de verschillende registers, hier de namen van de kapelaans die dienst hebben gedaan op de parochie:

1654* - 1658*	Vanderhaeghen	1/5/1702-1/1/1709	Joannes Van Damme
1668*	Pieter Maes (pstoort in 1669)	Jan 1709-3/7/1713	Franciscus Heldewijs(6)
1674*	Pieter de Hoyere	1713- jan 1716	Corn De Brabander
tot nov 1684	Joseph Denijs	1716	J. Vandewalle
nov 1684	Petrus Verschrieck	3/4/1717-1/2/1718	Van de Mortel
1687* - 1689	Jacob Feyts	1720* - 1725	Ketels
1689	N. Caudelier	1725-10/12/1726	Jacobus Wils
1697 - 1700	Daniël Borm	1731-1735*	Edm Boleyn, monnik v Ter Duinen
15/9/1700-30/4/02	J. Vanden Bogaerde	3/12/1731	Jacobus-Joannes Van Vijfve

(* zijn jaren waarop zij in dienst waren; niet van in- of uit dienst treden)

D e K o s t e r .

De kosterij was in 1673/74 bediend door Hendrick Meez. Deze was koster-organist en ontving per jaar 38 pond 16 sch 4 gr. De reductie van 1702 was onze koster fataal: per jaar kreeg hij nu maar 19 pd 12 sch 4 gr, te weten: voor de jaarlijkse votieve missen, de jaargetijden en andere fondaties, 4pd 2 sch 4 gr; voor het poetsen van metaal en zuiveren van de kelk, 3 pd; voor het wassen en herstellen van het kerklinnen, 4pd; voor het luiden van de bedeklok (3xdaags), 2 pd 10 sch; voor het bespelen van het orgel, 2 pd; voor het leveren van olie voor de lamp van het venerabel, 4 pd.

Dit bleef niet zonder protest van de koster. Waar hij vroeger 6 pd kreeg als organist, ontving hij nu maar 2 pd. Na veel gepalaber kwam het orgelspel ten laste van de parochie en wel voor de volle 6 pond, plus tevens de helft van de onkosten voor het luiden van de bedeklok.

Vanaf 1738 was de koster-vergoeding maar 11 pd 2 sch 4 gr meer (zijnde de eerste drie posten) altans het gedeelte betaald door de kerkfabriek. Voor het luiden van de wekelijkse O.L.Vrouw mis ontving de koster bovendien jaarlijks 2 pd van de O.L.Vrouwkapel. Andere ontvangsten voor hem waren: het recht van de omme-gangen of het koster-geld (7) dat bestond uit: tarwe, vloe, boter, eieren of de tegenwaarde ervan. Ook andere bijkomstige activiteiten ten dienste van de pa-rochie, brachten hem wat op.

D e H u l p - k e r k z a n g e r .

Anthone d'Auweloose moet een man geweest zijn met een gouden stem. Om twee jaar te helpen zingen in de kerk ontving hij in 1674 de som van 16 pond.

Een opvolger van zijn formaat schijnen ze niet meer te hebben gevonden; er is altans geen spraak meer van in de volgende registers.

De K l o k k e n l u i d e r .

In 1674 een vergoeding van 4 pd 14 sch gr per jaar genietende, zal onze man waarschijnlijk de enige geweest zijn om de reductie van 1702 met vreugde te begroeten. Een reductie die opslag betekent, zal in de geschiedenis wel niet veel voorkomen. Nu ontving hij in elk geval 7 pd 6 sch 4 gr per jaar: voor het luiden op zon- en heiligdagen, 5 pd; voor de jaargetijden, 1 pd; voor de donderdagse mis, 1 pd 2 sch 4 gr; voor het jaargetijde van Adriaan Busschop, 2 sch; en voor dat van Adriaan Valenbost 2 schell.

Vanaf 1758 werd deze vergoeding gebracht op 2 pd 6 sch 4 gr; en werd het luiden op zon- en feestdagen ten laste genomen van de prochie a rato van 4 pd sjaars. De O.L.Vrouwkapel betaalde 2 pd per jaar voor het luiden van de O.L.-Vrouwmissen.

De O r g e l b l a z e r .

Augustin Willemien ontving 3 pd per jaar: een mooie bijverdienste om zijn zondagspintje te betalen. Jarenlang werd er geen melding meer van gemaakt, tot in 1729 het orgelblazen weer aan bod komt: "Aen Dominicus Beuckels over het blazen van den orghel in de kercke deser prochie van verschenen 1707 tot ende met 1718, dit uyt crachte van d'ordonnantie van de Heeren van Collegie op requeste van daten 27 sept 1707 ende bij apostible gevolgt den 22 juni 1729 ondertekend Olleviers - 12 pd 16 sch 8 gr."

De H o n d e n s l a g e r .

Honderd en drie jaar nadat we als enige vermelding in de parochierekeningen gevonden hadden dat Claeys Willaeyns een paar schoenen kreeg als tegenwaarde om de honden uit de kerk te slaan, vinden we in het register van 1736 van de kerkrekeningen, dat Anthone Testeman 12 schell gr krijgt voor een jaar dienst om de honden uit de kerk te jagen. In Zuienkerke spraken ze in 1717 reeds van een kerkbaljuw.

De B e g r a v i n g e n .

De dodencultus is zo oud als de mensheid. Via het bijzetten van de doden in grotten, schachtgraven en sarcofagen, tot de kristelijke begraafing toe, wordt één en hetzelfde oogmerk nagestreefd: in het hiernamaals, het de geest of de ziel van de afgestorvenen zo gemakkelijk mogelijk te maken om de eeuwige rust te genieten.

Het doel van het begraven in het kerkgebouw zelf, zoals gebruikelijk was in onze katolieke landen, was wel: de afgestorvenen deelachtig te maken in de verdiensten van alle officiën in deze kerk opgedragen. Hoe dichter bij de zon hoe warmer, en in de kerk zou allicht meer te rapen zijn dan erbuiten, dachten de slimmeriken. Natuurlijk kwam niet iedereen er zo maar in. Het waren dezen met het meeste aanzien en macht en geld, die zich in de kerk een laatste rustplaats konden kiezen voor hen zelf en hun familie.

De verordeningen van 2 mei 1648 bepaalden hoeveel een pastoor mocht aanrekenen voor een uitvaart, voor hem, de onderpastoor of kapelaan en de koster: voor een hoge dienst met negen lessen was het 2 pond, het inhalen van het lijk inbegrepen; voor een middendienst met zes lessen, 1 pd 10 sch, ongeacht of de begraafing in de kerk of op het kerkhof plaats had -wat insluit dat een hoogste dienst ipso facto een bijzetting in de kerk veronderstelde. Een bijzetting in het koor van de kerk moest met de hoogste dienst geschieden (8).

Van een minste dienst wordt in de verordeningen niet gesproken, maar die werd gedaan met drie lessen. Voor personen onderhouden door de armendis, mocht se pastoor voor hem en zijn koster samen 3 sch aanrekenen voor het doen van een gelezen mis met requiem, dus op kosten van de dis. In kinderbegravingen werd onderscheid gemaakt: 4 schel voor een kind dat al te biecht ging maar niet te Kommunie, en 3 sch voor hen die nog niet te biecht gingen. In beide gevallen moest de pastoor een gelezen mis opdragen.

Al deze bepalingen werden opgelegd om de misbruiken te keer te gaan. Ook in 1613 was dit reeds het geval geweest. Door deze voorschriften werd b.v. verbod opgelegd grote banketten en eetpartijen te houden bij huwelijken of overlijdens: excessen die aanleiding waren tot ruineuze uitgaven voor de naastbestaanden. In sommige streken was het een echte plaag geworden, bij zoverre dat, in de verordening zelf het feit werd aangeklaagd dat vijf of zeshonderd personen aanzaten bij een bruiloftsmaal. Door bovengenoemde maatregel werd bij uitvaarten het begrafenismaal beperkt tot de naaste vrienden en verwanten "die van buiten de plaats kwamen" en dan nog in alle matigheid, op straf van een geldboete, te bepalen door de plaatselijke rechter (9).

H e t S e p u l t u r e g e l d .

Voor de teraardebestelling zelf mocht de pastoor voor zichzelf niets aanrekenen en hetgeen hem gegeven werd uit jonste, kwam de kerkfabriek toe. Is dit de oorsprong van het sepulturegeld? Voor het eerst vinden we het ingeschreven in de registers van 1709. Dit recht van sepulture had enkel betrekking op de

bijzettingen in de kerk en bedroeg toen 1 pd. Daar de pastoor de rekeningen voor de diensten vereffende, was hij het die dit recht ontving en het moest overdragen aan de kerkfabriek. In 1733 bedroeg dit recht 2 pd voor een begraafing in het koor. Voor Daniël Lermyte "begraven in de zuydt beucke in eene gemeene platse" bedroeg het toen 10 sch.

R e c h t v a n L u i d e n e n U i t v a a r t .

Dit recht duikt op in de rekeningen van 1731, en kwam evencens toe aan de kerkfabriek (10). Deze taks werd bepaald volgens de graad van de dienst en de duur van het luiden: 11/3/1732 Pieternelle Moerman, met middelsten dienst, 1 ure overgheluijt, 1 schel; 20/4/1732, Joos De Backer, met den minsten dienst, 1 ure overgheluijt, 4 gr; 10/7/1732 Huysvr Pieter Vandepitte (Anna De Bert) met middelsten dienst, 1 1/2 ure overgheluijt, 1 sch 2 gr.

In 1738 begroeg het recht van luiden en uitvaart: 4 gr voor een minste dienst, 8 gr voor een midden dienst en 1 sch voor een hoge dienst.

V a r i a .

In de oudste rekening (1673 komt een post voor van leveren van krakelingen op Witte Donderdag. Dit waren ronde hardgebakken koeken, die na de voetwassing aan de deelnemers werden uitgereikt; soms ook werd wijn geschonken. Dit als uitbeelding van het Laatste Avondmaal. Latere rekeningen geven daarover niets meer (11).

Voor de armen was er brood "op den disch" op de vier hoogdagen van het jaar: Kerstdag, Pasen, Sinksen en Allerheiligen. Op deze dagen schijnt zelfs een feestmaal (?) te zijn gegeven voor deze armen. In ieder geval komt er in de armenrekening van 1678 een post voor van levering van drie vette schapen op Sinksen, Allerheiligen en Kerstdag. Zo ook twee vette schapen op Pasen en Sinksen van 1679 en van 1680.

De jaargetijden met brooddeel aan de armen waren in 1723 de volgende: voor Jan Valenbost de 1e woensdag van de vasten; voor Jooris Devos de 2 juni; voor Jan De Craene (pastoor van de prochie) op 2 oktober; voor Adriaen VanWindekens op St-Jansdag 24 juni.

Deze uitdelingen van brood waren gefundeerd door giften aan de armendis. Er waren er ook van fondaties aan de kerkfabriek, want ook de kerkrekeningen spreken van betalingen voor brood aan de armen. Dit gebruik bestond nog tot kort voor de oorlog van 1940.

De ontvangsten uit de armenschaal en de godspenningen gehaald uit de aalmoezenbussen in de herbergen en de kerk, begroegen in 1723 tot en met 1726, de som van 18 pd 1 sch 7 gr. Dit werd gebruikt voor allerlei kleine uitgaven.

Op alle venditiën op de parochie gehouden, kwam er een "stuiver ten ponde" in de armenkas terecht. Verdere inkomste waren de pachtgelden en de renten op de landerijen; en ook de rente van 36 ellen laken of 5 pd van de poorte van Ter Doest, en een bijdrage in de slechtste jaren van 12 pd door de parochie.

De kerkfabriek had in Lapscheure een hofstede in eigendom van omtrent 44 gemeten (12). In 1682 had Pieter Benoit deze hofstede gepacht voor zes jaar. De latere pachtverlengingen liepen over een gelijke periode. Voor de eerste 3 jaren betaalde hij een pachtprijs van 100 gelden (omtr 17 pd) per jaar. Vervolgens 50 pond per jaar. Deze verminderde pachtprijs voor de eerste 3 jaar wijst er op dat de hofstede in 1682 niet in volle opbrengst was. Daar de herstellingen aan de gebouwen ten koste van de kerkfabriek kwamen (talrijke rekeningen); is het bijna zeker dat die vermindering in verband stond met de landerijen. Misschien hadden ze onder water gestaan: wat dan heeft gebracht dat hij voor een surplus aan werk en meststoffen, een mindere opbrengst had.

12. R.A.Br. Vrije, Reg 12677: "Hubrecht Van Hee heeft in pachte de behuusde hofst liggende op Moerkerke en Lapscheure groot ingevolge de caerte figur. opge- maakt in 1726 ter nombre van 76 g 2 l 18 r. à 16 schel sjaers per gemet of 61 p 7 sch 7 gr." Zodat deze hofstede merkelyk was uitgebreid geworden tegenover het jaar 1682.